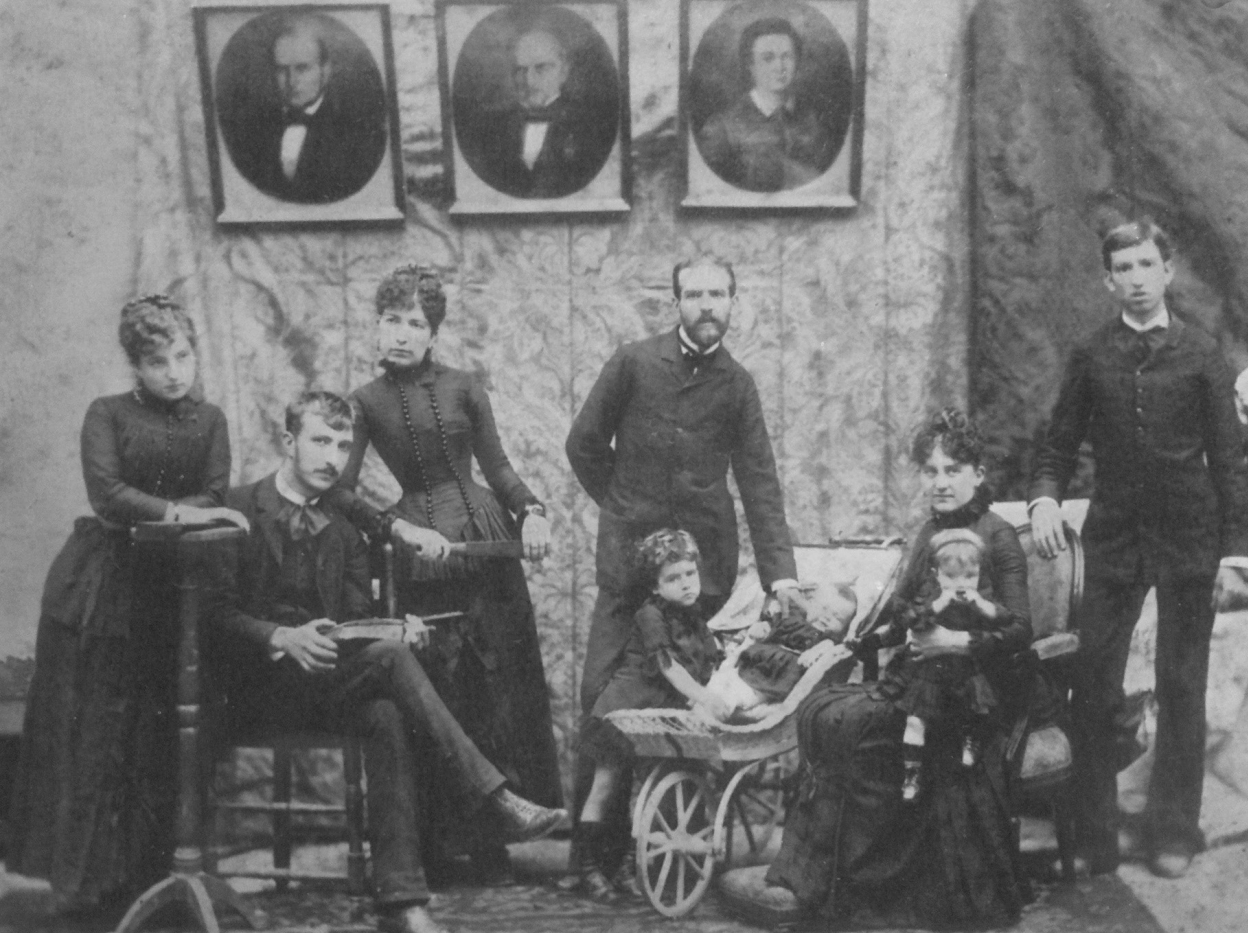

Família Mas Ginestà: Hilària, Adolf, Juliana, Josep i Innocenci. La dona asseguda és Concepció Valls, esposa de Josep, i els seus tres fills: Ignasi (dret), Josep Ma (cotxet) i Concepció (braços). A la paret el retrat dels progenitors, Elias Mas i Ramona Ginestà, i algun altre membre de la família. Finals de 1885. Autor desconegut. Col·lecció particular.

ADOLF MAS I PELAI MAS, FOTÒGRAFS D'ART A VILANOVA I LA GELTRÚ

Blanca Giribet de Sebastià

Llicenciada en Història de l'Art. Màster en Museologia i Gestió del Patrimoni Cultural

El present article vol donar a conèixer la tasca portada a terme pel fotògraf Adolf Mas i Ginestà i el seu fill Pelai Mas i Castañeda a Vilanova i la Geltrú durant el primer quart del XX, que donà com a resultat un gran nombre d'imatges del nostre patrimoni cultural, algunes d'elles d'obres desaparegudes durant les revoltes de l'any 1936. És un bon moment per posar en relleu la figura d'un dels grans fotògrafs del nostre país, pioner en la documentació fotogràfica i creador d'un arxiu fotogràfic d'art hispànic que fou, i continua sent, des del punt de vista gràfic, un dels més importants del món.

ADOLF MAS I LA DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

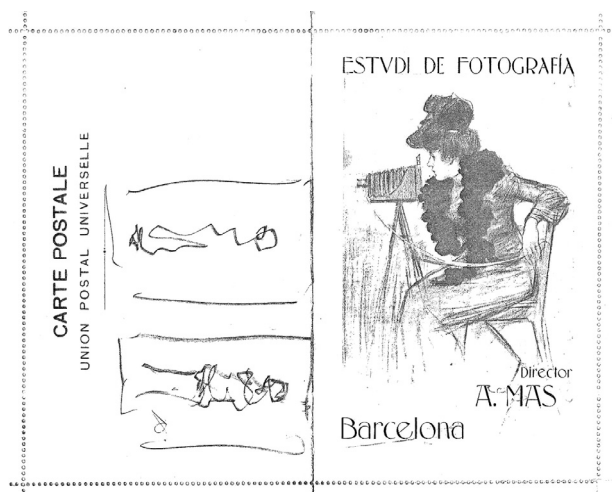
Fotògraf i creador de l'Arxiu Mas de Barcelona, Adolf Mas i Ginestà (Solsona 1860¹ - Barcelona 1936) fou el setè d'onze germans,² d'una família benestant de la ciutat de Solsona. Estudià Lletres i Dret, i, com el seu pare, fou procurador,³ però abandonà aquesta professió per dedicar-se plenament a la fotografia. Es traslladà a Barcelona, probablement cap al 1885,⁴ on és possible que continués exercint com a procurador⁵ encara durant algun temps i com a dependent d'uns grans magatzems.⁶ L'any 1890 es casà,⁷ amb Apolonia Castañeda Ortega, de professió modista. Tingueren dos fills, Pelai Mas i Castañeda (1891-1954) i Màrius Mas i Castañeda (1896-1902).

Es desconeix a on, amb qui i quan s'inicià en el món de la fotografia.⁸ El cert és que l'any 1896 podria ser que disposés ja del seu propi negoci com a fotògraf.⁹ El seu lligam amb aquest món el podem descobrir a través de la premsa de l'època, on publicava les seves fotografies, i a través de les targetes postals –ja sigui de les postals editades amb els seus clixés fotogràfics¹⁰ o de les utilitzades com a targetes comercials del seu lloc de treball–. L'any 1901 era director de la casa de venda de material fotogràfic Heliuss,¹¹ ubicada a la ronda de Sant Pere, 5. Més endavant, l'any 1905, apareix com a director-gerent d'Establiments Mass, al passatge Permanyer, 19. Posteriorment com a director de Photographic Studio Mas, d'Estudi de Fotografia A. MAS, al carrer Rosselló, 277 i com a director de l'Arxiu Mas, al carrer Freneria, 5, a partir de l'any 1924. La majoria de les targetes comercials que l'anunciaven foren dissenyades pel pintor Ramon Casas.¹²

En els seus inicis com a fotògraf actuà de reporter fotogràfic per a diferents publicacions barcelonines, primer en nom de la casa Heliuss¹³ i després en el seu nom propi. La seva col·laboració més intensa serà amb el setmanari *Il·lustració Catalana*, on ja col·labora des del primer número de la nova etapa iniciada el juny de l'any 1903, i perdura ininterromputament fins al final de la publicació, l'any 1917, tractant temes polítics, socials i artístics. Esdevé així un dels principals representants del naixent àmbit del fotoperiodisme, al costat d'altres professionals com Frederic Ballell i Maymí, Josep Brangulí i Soler o Alessandro Merletti.

Justament, com a reporter, degué freqüentar sovint els ambients culturals de l'època, com la cerveseria Els Quatre Gats. I fou probablement en aquest moment quan establí relacions professionals i personals amb algunes de les figures més rellevants del panorama cultural català del moment, com en Ramon Casas, en Santiago Rusiñol, n'Apel·les Mestres, n'Isidre Nonell o en Josep Puig i Cadafalch, entre molts d'altres. La fama que va adquirir a les darreries del segle XIX i principis del segle XX es manifesta a través de reconeixements professionals però també personals, cosa que es posa de manifest en els dos retrats que el pintor Ramon Casas realitzà del fotògraf l'any 1899¹⁴ i l'any 1908.

Durant els primers anys com a fotògraf, és possible que no inventariés els seus clixés, i que, per tant, la catalogació de l'arxiu com a tal es portés a terme més endavant:¹⁵ *“Al cap d'un temps ja eren milers els clixés fotogràfics que s'acumulaven al seu estudi i envaïen el seu domicili, i aleshores s'obrí pas l'esperit d'ordre, d'organització [...] Adolf Mas no era pas l'únic fotògraf que havia dedicat la seva activitat a*

Targeta comercial de l'Estudi de Fotografia d'Adolf Mas. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

reflectir aspectes del passat monumental i històric del nostre país [...] però fou qui comprengué millor la necessitat d'organitzar el seu fons de clixés.¹⁶

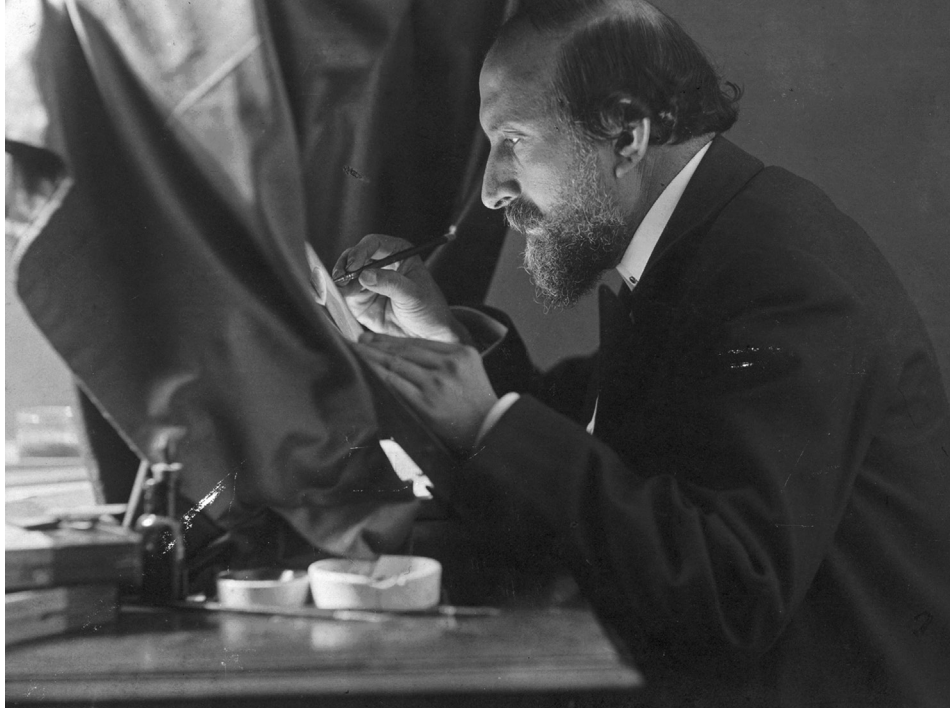
Com a contertulià d'Els Quatre Gats, estarà immers en les idees artístiques del modernisme i participarà del creixent interès per l'art medieval i per l'arqueologia, dedicant especial atenció a l'arquitectura. La seva passió per la fotografia, l'interès per posar al servei dels estudiosos els materials fotogràfics realitzats i la necessitat d'aconseguir un mitjà de vida el motivaren per fundar l'Arxiu Mas. Foren en Lluís Domènech i Montaner i en Josep Puig i Cadafalch els que el feren decidir a formar un arxiu de fotografia d'art, posant els fonaments per establir un arxiu de fàcil consulta. Ell mateix, en una entrevista realitzada l'any 1928, ens explica com inicià el seu arxiu fotogràfic:

"Jo era repòrter fotogràfic. I les converses amb els arquitectes Domènech i Muntaner i Puig i Cadafalch em convenceren de fer el repertori iconogràfic de Catalunya. Un dia era jo a l'estudi del pintor Junyent. Vaig fer el retrat fotogràfic de Maria Barrientos. Al taller hi havia diverses personalitats catalanes, entre elles en Cambó. Parlàrem de realitzar l'obra

del Repertori Iconogràfic de la Península. En Cambó, que tenia un gran interès per aquesta tasca, va facilitar-me els mitjans necessaris per realitzar-la. En la primera època i en un temps relativament curt, vaig aplegar 25.000 negatius. Després seguí la formació de l'arxiu de documents del servei de Conservació de Monuments de l'Institut d'Estudis Catalans, i més tard el de la Secció d'Espanya Monumental de l'Exposició d'Indústries Elèctriques. Darrerament, fa quatre o cinc anys, passàrem per un moment crític. Ara ja ho veieu, amb les noves aportacions, l'Arxiu Mas, s'ha posat al cap dels arxius d'Europa de la seva classe".¹⁷

"[...] queremos dar a conocer el sistema de organización de un archivo, [...] con el fin de que cualquiera, sin la ayuda de ningún conocimiento de técnica bibliográfica, pueda hacer uso del mismo en cada asunto que le interese [...]. Se había de tener en cuenta que los que se valen de este archivo son personas cada una con su distinto punto de vista y objetivo diferente en sus investigaciones. Por esta razón hemos renunciado al sistema de fichas escritas y hemos adoptado las fichas gráficas".¹⁸

Precisament fou en Puig i Cadafalch qui li féu un dels primers encàrrecs, l'any 1904, quan li demanà la realització de fotografies

Adolf Mas retocant una fotografia, c. 1910.
Fotografia de Pau Audouard, n. 00486005

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

de la seva producció arquitectònica per tal de reproduir-les en un llibre. La seva col·laboració amb la Junta Municipal de Museus i Belles Arts s'inicià l'any 1905,¹⁹ quan el fotògraf que tenien en plantilla, Josep Emerich, es posà malalt i la Junta hagué de contractar professionals privats per tal de dur a terme les feines de fotografia.

La seva passió per la fotografia i per la preservació de l'art català el portà a ser el fotògraf escollit per realitzar, el setembre de l'any 1907, la Campanya Arqueològica pel Pirineu,²⁰ organitzada per l'Institut d'Estudis Catalans. L'expedició estava formada per dos membres fundadors de l'IEC, J. Puig i Cadafalch i Guillem M.ª de Brocà i Montagut, pel director del Museu Episcopal de Vic, Mn. Josep Gudiol i Cunill, per l'arquitecte Josep Goday i Casals i pel fotògraf Adolf Mas i Ginestà. Un cop hagueren tornat Mn. Gudiol dedicà un exemplar de les *Nocions de Arqueologia Sagrada Catalana* "Al millor dels fotògrafs catalans de fatigues pirinenques, Adolf

Mas". La campanya suposà l'inici de l'estudi científic de l'art romànic català, i despertà l'interès per la restauració de monuments i conservació d'obres d'art. Adolf Mas realitzà un ampli reportatge -251 negatius- tot i la dificultat que suposava transportar el material fotogràfic, d'aproximadament 90 kg. En aquesta època també impartí cursos de fotografia al Centre Excursionista de Catalunya.²¹ L'any 1909 rebé l'encàrrec, per part de l'Institut d'Estudis Catalans, de realitzar l'Inventari Iconogràfic de Catalunya, que esdevindrà la base de l'Arxiu, disposant ja aleshores de 25.000 negatius.

A partir de l'any 1913²² el seu fill Pelai Mas i Castañeda, que aleshores comptava 22 anys, començà a col·laborar amb el seu pare, concretament en una campanya per Mallorca. Tenint en compte les creixents comandes que rebia l'Arxiu Mas es féu necessari comptar amb la col·laboració d'altres professionals com en Joaquim Castells, en Valentí Fargnoli, n'Alejandro Antonetti, entre molts d'altres.

El 23 d'abril de 1918, pare i fill foren nomenats delegats fotogràfs per part de la Secció de Conservació de Monuments de l'Institut d'Estudis Catalans, per realitzar l'Inventari gràfic artístic d'Espanya per a la futura Exposició Universal de 1929. Si fins a l'any 1918 la seva producció es centrava en l'àmbit artístic català, a partir d'aquest moment es comencen a realitzar campanyes fotogràfiques fora de Catalunya. Durant el temps d'organització de l'Exposició Internacional, Adolf Mas treballà sota les ordres del director del Servei de Conservació de Monuments de la Mancomunitat de Catalunya, Jeroni Martorell, i en Pelai Mas començà a viatjar per tota Espanya, donant així un nou impuls a l'Arxiu.

Durant els anys vint,²³ l'Arxiu visqué una gran expansió comercial, que els portarà a crear i publicar el *Repertorio Iconográfico Español*: “[...] Per a la facilitat de consulta d'aquells que no el poden visitar personalment s'ha iniciat la publicació d'uns folis amb índexs amb una petita reproducció fotogràfica de cadascun dels negatius de l'Arxiu [...]”. Una publicació en tres idiomes –català, castellà i francès– que, a més de contenir informació sobre la temàtica del fons i la normativa de sol·licitud de documents, era també una forma de publicitat, del moment que preveia la possibilitat de l'adquisició de còpies fotogràfiques. L'Arxiu Mas començà a rebre, per part d'institucions nord-americanes, encàrrecs per realitzar campanyes fotogràfiques per tota Espanya. Algunes d'aquestes institucions, en les quals treballaven prestigiosos hispanistes, foren l'Institut of Fine Arts de Nova York, la Frick Art Reference Library de Nova York, el Fogg Art Museum de la Universitat de Harvard, el Metropolitan Museum de la ciutat de Nova York o The Hispanic Society

of America.²⁴ Però no només les principals universitats i museus dels Estats Units foren clients de l'Arxiu, sinó que des d'Anglaterra, Alemanya, França i Itàlia es feien comandes fotogràfiques per tal d'il·lustrar diferents publicacions. Esdevé, per tant, referent entre les comunitats científiques, tant per la qualitat de les fotografies com pel sistema de classificació, que el fa de fàcil utilització.

En aquest moment d'expansió, concretament a finals de l'any 1924, Adolf Mas trasllada el domicili i l'arxiu del carrer Rosselló 277 al carrer Freneria, 5. Una tercera planta, a tocar de la catedral, que havia estat l'antic estudi d'Alexandre de Riquer i on en aquell moment vivia el pintor Antoni Utrillo.²⁵

Cal deixar constància que el fons de l'Arxiu Mas no fou un fons només per ser consultat, sinó que es tractava d'un fons viu, ja que el mateix autor anava organitzant diferents exposicions per donar a conèixer el més interessant del seu fons fotogràfic i el seu talent en l'art de la fotografia. Alguns exemples d'això són l'exposició de fotografies artístiques de la ballarina Tòrtola Valencia al Círcol Artístic, l'exposició de fotografies d'iconografia musical a l'Orfeó Català o l'exposició sobre Andalusia a la Casa Baltà i Riba. I cal deixar constància que el seu arxiu no era només un lloc de visita obligada per a tots els estudiosos de l'art hispànic sinó també per a tota aquella gent interessada en la nostra cultura, sent un dels destins de visita de les diferents associacions culturals i excursionistes de Catalunya. El dia 11 de desembre de 1936 moria, a l'edat de 76 anys,²⁶ Adolf Mas i Ginestà, a la seva casa del carrer Freneria 5, de Barcelona. Mentrestant, en Pelai –que es trobava de campanya fotogràfica per Andalusia–, continua viatjant, desconeixent la mort del seu

pare.²⁷ Durant la Guerra Civil la Generalitat de Catalunya, per informe del Servei de Monuments, s'havia fet càrrec de l'Arxiu, per salvar-lo de la destrucció. En Pelai Mas tornarà tres anys més tard, un cop finalitzi la guerra, i es farà càrrec de la direcció de l'Arxiu.²⁸

L'any 1941 tots els negatius de l'Arxiu passen a formar part de l'Institut Amatller d'Art Hispànic, creat aquell mateix any per Teresa Amatller. Aquests negatius constituïran l'arxiu principal del fons que allà es conserva, que segueix rebent consultes i peticions, destinades, de la mateixa manera que aleshores, a l'estudi i conservació de l'art hispànic.

ADOLF I PELAI MAS, FOTÒGRAFS D'ART A VILANOVA I LA GELTRÚ

Adolf Mas era conscient de la utilitat de crear un repertori fotogràfic que permetés la investigació historicoartística i que fos útil en diferents circumstàncies, com la intervenció sobre el patrimoni o la simple il·lustració de llibres i revistes. Pare i fill fotografiaven pobles i ciutats, edificis, places i objectes artístics comprenent aquest valor documental excepcional de la fotografia. Un valor documental que no estava en absolut deslligat del vessant estètic i artístic. En aquest intent per fer de la fotografia quelcom més que un objecte de documentació veiem el constant interès per la llum: es posen els mitjans necessaris per crear un clixé de qualitat, com serien l'adquisició de material fotogràfic a altres països, la construcció de bastides o la instal·lació de llum elèctrica en l'interior de les esglésies, per tal de fer les millors reproduccions.

No fou l'únic, però, que en aquell moment fotografià racons de Vilanova i la Geltrú i la resta de pobles del Garraf. Van ser molts al-

tres fotògrafs els que visitaren la comarca deixant un testimoni que ha arribat fins als nostres dies, com Lucien Roisin, Àngel Toldrà Viazo, Juandó Alegret, Jaume Ribera Llopis, Joan Artigas, Adolf Zerkowitz, Narcís Ricart o Frederic Ballell, entre molts d'altres. Però Adolf Mas va saber fer de la seva passió una feina i de la seva feina un element útil per als seus contemporanis i per a la posteritat; un arxiu de fàcil consulta: l'Arxiu Mas.

Entre els clixés conservats a l'Arxiu Mas cal destacar-ne un grup de dos-cents setanta-cinc de diferents edificis, espais i objectes de la ciutat de Vilanova i la Geltrú. D'entre tots ells una menció especial als cent vuitanta-tres clixés dedicats a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer i a la casa Santa Teresa, així com al reportatge fotogràfic de la finalització de les obres de restauració del Castell de la Geltrú. Es fa difícil datar amb seguretat totes les imatges trobades,²⁹ però el seguiment de la correspondència personal conservada i la premsa de l'època ens ajuda a documentar-les si més no d'una manera aproximada.

La fotografia d'una creu processional de plata procedent de la Parròquia de Santa Maria de la Geltrú, que data de l'any 1913 i que actualment encara conserva aquesta institució, ens podria confirmar la presència del fotògraf Adolf Mas a Vilanova en aquestes dates. Hem de pensar que la seva presència a la comarca ja està documentada, com a mínim, des de finals de l'any 1906, quan es troba a Sitges fotografiant les col·leccions de ferro forjat del Cau Ferrat de Santiago Rusiñol. I hem de pensar que a partir d'aquest moment les seves visites a la vila veïna seran força habituals.

La relació personal d'Adolf Mas amb personatges vinculats a Vilanova i la Geltrú s'inicia, com a mínim, l'any 1915. Una

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Ànxia Mas.

Masia Cabanyes, 1920.
Clixé C-3028

carta d'Adolf Mas a l'arquitecte Josep Font i Gumà posa de manifest la relació de coneixença que existia entre ambdós personatges.³⁰ La correspondència entre ambdós artistes continua al llarg dels primers mesos de l'any 1916, quan en Font i Gumà li encarrega una fotografia.

Un parell d'anys més tard, l'abril de 1918, Adolf Mas i el seu fill, Pelai, foren declarats delegats fotògrafs del Servei de Conservació de Monuments: *"Pel present document declaro haver nomenat als Sr. 'A. Mas i fill', delegats fotografos d'aquesta institució al efecte de confeccionar l'Inventari grafic artistic d'Espanya, en curs d'execució. Se prega en consecuencia, a totes les persones, autoritats i particulars, que puguin prestar a dits Srs. el seu concurs, els concedescan tota mena de facilitats en la assegurança, de que això ser'en favor, de la cultura publica de la patria. Barcelona 23 Abril 1918. El Director de la Secció. Jeroni Martorell"*.³¹

Adolf Mas havia iniciat una relació professional amb el Servei de Patrimoni Arquitectònic Local³², que amb el nom de Servei de Catalogació i Conservació de Monuments va

començar a actuar el mes de gener de 1915. Era el primer organisme d'una administració espanyola dedicat a la salvaguarda, conservació i restauració del patrimoni monumental i el seu primer director fou Jeroni Martorell³³. Un dels primers casos en què intervingué el Servei de Conservació de Monuments fou a Vilanova i la Geltrú, on, per l'estat avançat de ruïna en què es trobava el Castell de la Geltrú, alguns veïns demanaven que fos aterrat.³⁴ El Servei va redactar un projecte de restauració i habilitació, presentat el mes de setembre de 1915 a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Les obres, dirigides pel mateix Jeroni Martorell i codirigides per en Josep Font i Gumà, s'iniciaren l'any 1918 i es poderen portar a terme amb diners procedents del pressupost de la Junta de Museus, a canvi de la cessió que féu en Font i Gumà de la seva col·lecció de rajoles valencianes i catalanes.

Justament, com a delegat fotògraf, un dels encàrrecs fotogràfics que rebé l'Arxiu Mas fou el de fotografiar la finalització de les obres de restauració del Castell de la Geltrú.³⁵

Biblioteca Museu Víctor Balaguer,
c. 1920. Clixé C-35650 bis

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Ànxia Mas.

Un parell de cartes d'Adolf Mas dirigides a Jeroni Martorell ens il·lustra sobre quin va ser el procés d'organització del viatge a Vilanova i la Geltrú, el primer viatge que realitzaven en cotxe particular, i sobre quin va ser el resultat.

*"Amic Geroni; el Sr. Bosc de Badalona ens ofereix un cotxe Ford completament equipat (casi nou) que costa 8000 pesetas per 6000. Demà tinc de veure'l per donar-li una resposta, volem que li ofereixi donar-li las 3500 de moment i que las restans las hi donarém en 1 ó 2 plassos?. Contesteume s.v.p. donant-me la vostra autorització i parer. Barcelona 19 febrer 1920. V/ amic afecssim".*³⁶

La gran novetat d'aquesta campanya fou la possibilitat de viatjar de Barcelona a Vilanova i la Geltrú en cotxe, cosa que feia molt més còmode el trajecte i facilitava el trasllat del material fotogràfic, que podia ser força aparatós i pesat. El fet de treballar per al Servei de Catalogació i Conservació de Monuments va permetre la possibilitat d'adquirir aquest vehicle i poder fer el viatge còmodament.

*"[...] Si aquest recorregut haguera tingut de ferse amb carruatge de traccio animal a rahó de 50 Ks. per dia i 30 pessetes de lloguer, hauria costat doble temps i molt més de gastos. [...] L'ensaix d'ara ens ensenya que si la secció poguera tenir consignacions continuades per a fer excursions deuria conservar l'auto a tota costa ja que es un gran estalvi i comoditat poder governarse i escullir las horas sens tenir que esperar la venia dels altres [...]"*³⁷

L'excursió fotogràfica la portà a terme el seu fill, Pelai, col·laborador del seu pare des de l'any 1913.

*"Ayer estuvieron en esta villa unos señores de la Junta de Monumentos de la Mancomunidad, al objeto de sacar fotografias de interés artístico. Sabemos que impresionaron placas en la 'Masia en Parellada'³⁸, 'Castell de la Geltrú', fotografiando, además, algunas cruces de término".*³⁹

Tot i que a la notícia no s'especifica el seu nom, fou Pelai Mas qui, amb alguns membres de la Junta, arribarà a Vilanova el 13 de març de 1920, segons notícia del *Diario de Villanueva* amb el cotxe que el Servei de

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

Castell de la Geltrú, 1920.
Clixé C-2929.

Monuments els havia facilitat. De la feina feta a Vilanova en deixà constància n'Adolf Mas en una carta que escriu a en Jeroni Martorell, el 16 de març de 1920.⁴⁰

"Amic Geroni: vareig rebre la vostra estimada del 10, ja hem anat a Vilanova, en aquest viatge hem fet la prova oficial del auto lo qual ha donat un resultat esplendit. En Pelay va sortir de Barcelona a les 9 y a les 10'20 eren a Vilanova, van posarse a treballar acompanyats del alcalde y regresaren a la 7 despres de haber fet 35 negatius, es a dir tota la informacio encomendada, menys el San Isidro, per trobarse en un altar a gran elevació y despres porque hi havia 40 horas, crec que com el 'Apa ja no es a Vell i Nou pot ser no se necessitará, de tots modos si si empenyan tindra de ferse una bastida. A Sitges hi anirem un d'aquests dies ab en Rusinyol que vol que fem unas cosas novas del Cau i aprofitarem l'ocasió de fer el retaule [...]".

En aquesta ocasió, fotografiaren el Castell, encara en procés de restauració, la Masia d'en Cabanyes, dues creus de terme —una d'elles la de Cap de Creu, coneguda com a

Creu de Sant Joan, i l'altra la creu de terme del Xiribia, situada a tocar del Cementiri— i l'interior de l'Església Parroquial de la Geltrú, exceptuant la imatge de Sant Isidre,⁴¹ que, com comenta, farien més endavant perquè requeria una bastida.

Si en aquesta ocasió, com indica en la carta, va fer trenta-cinc negatius, correspondria a una altra campanya fotogràfica, en una data propera,⁴² el gran nombre de clixés de la col·lecció de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, així com del Castell de la Geltrú ja restaurat, de la casa romàntica Can Papiol, de la Casa Manuel de Cabanyes i de la imatge escultòrica de Sant Isidre de l'Església Parroquial de Santa Maria de la Geltrú. També degué aprofitar per fer l'interior de dues cuines amb parament de rajoles, de dues cases particulars, la casa Roig i la casa Pasqual.

Les fotografies de l'Arxiu Mas eren sovint demanades per totes les editorials i diaris per tal d'il·lustrar les diferents publicacions. Algunes d'elles foren la revista *Vell i Nou*, la *Pàgina Artística* de *La Veu de Ca-*

Creu de Terme, 1920. Clixé C-3996.

Retaula de la Parròquia de Santa Maria de la Geltrú, c. 1920. Clixé C-36283.

Can Papiol, c. 1920. Clixé C-33530.

Casa Cabanyes, 1920. Clixé C-3062.

Casa Santiago Marco,
c. 1924. Clixé C-40777.

© Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

talunya, la revista *D'Ací i d'Allà*, el *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, la *Il·lustració Artística*, entre d'altres. Aquesta nova campanya fotogràfica per Vilanova i la Geltrú donà com a resultat una sèrie de fotografies d'algunes peces de mobiliari del Museu Víctor Balaguer que serví per il·lustrar l'article escrit pel director del museu (en J. Fabre i Oliver) "Muebles españoles del siglo XVI", publicat a la revista *Vell i Nou* el setembre de l'any 1921.

La urbanització, l'any 1920, d'una part del turó de Sant Cristòfol va permetre la construcció d'una sèrie de xalets que anà conformant una zona residencial i d'estiueig, d'un marcat estil noucentista, propietat de rics estiuejants, la majoria de Barcelona, que volien disposar d'una segona residència a la ciutat de Vilanova. La casa que actualment ocupa el n. 6 de la pujada del Far de Sant Cristòfol⁴³ fou adquirida pel decorador Santiago Marco i Urrútia. Segons consta en el llibre de registre de l'Arxiu Mas, l'any 1924 realitzà un seguit de quinze fotografies de l'exterior i l'inte-

rior de la vivenda. És molt probable que el reportatge fotogràfic tingués la finalitat de ser publicat en alguna revista d'arquitectura i decoració, donat que la relació professional entre Adolf Mas i Santiago Marco fou prolífica durant els anys 20 –moment en què aquest últim és nomenat president del Foment de les Arts Decoratives– i publicaren extensos reportatges sobre arquitectura i decoració que realitzaven conjuntament, com és el cas de l'ampli reportatge que es publicà a l'Anuari del Foment de les Arts Decoratives l'any 1921.⁴⁴

Una nova visita a la nostra ciutat durant els anys trenta donaria com a resultat una altra sèrie de clixés fotogràfics datats i registrats concretament l'any 1935. Es tracta d'imatges de la façana i de diferents obres pictòriques de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. A causa de l'avançada edat, Adolf Mas feia anys que dedicava el temps a gestionar l'Arxiu des del carrer Freneria, de manera que un cop més fou Pelai Mas l'encarregat de fotografiar part del nostre patrimoni.

BIBLIOGRAFIA

ALCOLEA BLANCH, Santiago. *La missió arqueològica-jurídica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Vall d'Aran i l'Alta Ribagorça*; al Catàleg de l'exposició "La missió arqueològica del 1907 als Pirineus", 2008.

BLANCH, Montserrat. *Adolf Mas i Ginestà*; al Catàleg de l'exposició "L'interior de 1900".

CARRASCO, M.ª Antònia i LACUESTA, Raquel. *El repertori iconogràfic de l'art espanyol*; a *Revista de Catalunya*, n. 261, maig 2010.

KENT, Konrad. *Castilla y León en los fondos fotográficos del Institut Amatller d'Art Hispànic*; Colección «Patrimonio Audiovisual», 2007.

LÓPEZ MONDÉJAR, Publio. *Historia de la fotografía en España*. Barcelona, 1999.

SÁNCHEZ VIGIL, J.M. *La fotografía en España. De los orígenes al siglo XII*. Summa Artis, 2001.

TARRÉ PUJOL, Jaume. *Les targetes postals de n'Adolf Mas Ginestà*; a *Revista Cartòfila*, maig 2009.

Diaris i revistes:

Feminal – La Veu de Catalunya – Il·lustració Catalana – Diario de Villanueva y Geltrú – Eco de Sitges – Baluart de Sitges – Pèl & Ploma – D'Ací i d'Allà – El Progreso Fotográfico – Barcelona Atracción – Revista de Oro – Flama – Gasetta de les Arts – Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona

Arxius:

Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas – Arxiu Documental i fotogràfic del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona – Arxiu Comarcal del Garraf – Arxiu Històric de Sitges – Biblioteca Popular Santiago Rusiñol – Biblioteca Museu Víctor Balaguer – Biblioteca Ateneu Barcelonès – Arxiu Administratiu de Barcelona – Arxiu Reial Cercle Artístic – Arxiu Diocesà de Solsona

Notes:

¹ Partida de baptisme d'Adolf Mas Ginestà, *Llibre de Baptismes de la ciutat i província de Solsona*, v. XIV, p. 112. Arxiu Diocesà de Solsona.

² Dels onze germans només cinc arribaren a l'edat adulta: Josep, Adolf, Hilària, Innocenci i Juliana. *Llibre de Baptismes de la ciutat i província de Solsona*, v. XIV. Arxiu Diocesà de Solsona.

³ El seu avi, Ignasi Mas Rallat, fou notari de la ciutat de Solsona, i el seu pare, Elias Mas (†1877), fou procurador, també de la ciutat de Solsona.

⁴ Diferents estudiosos plantegen aquesta data com a data del trasllat d'Adolf Mas a Barcelona.

⁵ En la certificació de naixement del seu primer fill Pelai Mas, amb data 28 d'octubre de 1891, hi diu, cito textualment: "[...] *compareció D. Adolfo Mas natural de Solsona, [...] mayor de edad, casado, procurador y domiciliado en esta calle de Fenosa diez, tercero*".

⁶ Fou dependent dels magatzems La Innovación. Informació facilitada per Montserrat Blanch, que havia estat treballadora de l'Arxiu Mas, i mantenia una estreta relació amb la vídua d'Adolf Mas, Apolonia Castañeda.

⁷ Es casà el 14 de juny de 1890 amb Apolonia Castañeda Ortega (Iteiro de la Vega, Palència 1867? – Barcelona 1954). Inscrit al Registre Civil de Barcelona.

⁸ Jaume Tarrès i Pujol té alguna teoria a aquest respecte però encara no ha estat publicada.

⁹ En la certificació de naixement del seu segon fill, Màrius Mas, amb data 3 de febrer de 1896, hi diu, cito textualment: "[...] *compareció D. Adolfo Mas natural de Solsona, [...] mayor de edad, casado, comercio y domiciliado en esta calle de Batea siete tercero*".

¹⁰ TARRÉS, Jaume. *Les targetes postals de n'Adolf Mas i Ginestà (1860-1936)*; a *Revista Cartòfila*, any XXVI, suplement 1, maig 2009: "*Les primeres postals que podem trobar amb clíxers seus, són dues postals editades per la revista barcelonina La Fotografia Práctica, del 1900 i del 1901*". Una d'elles correspon a la cerveseria Els Quatre Gats.

¹¹ El 29 de gener de 1901 Adolf Mas sol·licita "*colocar un rótulo en la fachada de la casa nº 5 de la Ronda de San Pedro*".

¹² Ramon Casas també dissenyà el cartell publicitari de l'establiment de moda que tenia l'esposa d'Adolf Mas, anomenat *Modas de Apolonia Castañeda*.

¹³ La fotografia representa la comitiva fúnebre passant per davant de la Boqueria amb motiu de l'enterament del Dr. Bartomeu Robert i il·lustra un article escrit per l'alcalde de Sitges, Gaietà Benaprés, al Baluart de Sitges, 20 d'abril de 1902.

¹⁴ Aquest retrat fou exposat juntament amb els altres 131 retrats de companys i amics a la Sala Parés de Barcelona l'octubre de 1899. *Pèl & Ploma*, 28 d'octubre de 1899.

¹⁵ La primera entrada als llibres de registre de l'Arxiu Mas data del 1902, però Adolf Mas havia realitzat fotografies amb anterioritat.

¹⁶ BLANCH, Montserrat. *Adolf Mas, fotògraf*; al catàleg exposició *L'interior* del 1900, 2002.

¹⁷ *L'Arxiu Mas, primer arxiu fotogràfic d'Europa. Així ho proclama un llibre de la Societat de les Nacions*; a *La Veu de Catalunya*, 27 d'agost de 1928, p. 5.

¹⁸ MAS, Adolf. *Noticias sobre el sistema de organización del «Arxiu Mas» de Barcelona*; conferència presentada en el Congrés de Fotografia de París de l'any 1925.

¹⁹ CARRASCO, M.ª Antònia i LACUESTA, Raquel, *El "Repertori iconogràfic" de l'art espanyol*; a *Revista de Catalunya*, n. 261, maig 2010.

²⁰ Sobre aquesta campanya fotogràfica cal consultar el Catàleg de l'exposició La missió arqueològica-jurídica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Vall d'Aran i l'Alta Ribagorça, 2008.

²¹ Consta com a soci del CEC des del 25 de maig de 1909 fins al 31 de juliol de 1934.

²² Fins al dia d'avui s'establia la col·laboració entre pare i fill a partir de l'any 1918. Una carta escrita per Adolf Mas a Joaquim Folch i Torres, el 22 de setembre de 1913, confirma que la col·laboració entre ambdós s'inicia molt abans: "[...] en Pelai és a Mallorca des del dia 3, i envia coses espantosos [...]". Correspondència personal. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

²³ Montserrat Blanch ha estructurat l'evolució de l'Arxiu Mas en tres etapes: formació (1900-1910), desenvolupament (1911-1925) i expansió (1926-1935).

²⁴ Els contactes amb institucions nord-americanes es porten a terme a partir de l'any 1925. *"El Archivo Mas es el más notable "Repertorio Iconográfico de España" y acaso haya pocos iguales en el extranjero. Cuando llegamos a él, ingleses, alemanes y franceses, olvidando los rencores de la guerra, elegían cientos de fotografías de las que les presentaban, [...]; y Mister Cook, el representante y delegado en Europa del opulento coleccionista e hispanófilo norteamericano Huntington, consultaba con don Adolfo Mas, acerca de grandes proyectos relativos a un completo album artístico de España"*.

²⁵ En una carta del 12 de maig de 1924 Adolf Mas comunica al seu fill que ja ha anat a veure el pis. Correspondència personal. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

²⁶ Certificat de defunció, Registre Civil de Barcelona.

²⁷ En una carta del 22 de febrer de 1937, enviada per Apolonia Castañeda a la seva neboda, Concepció Mas, li comenta: *"dijous passat vàrem tenir carta de la senyoreta Harris, dient-nos que en Pelai està bé i que continua viatjant, degut en aquests viatges i per a evitar que qualsevol amic ó persona coneguda li pogués dir que el seu pare era mort, fa uns 10 dies li varen escriure dient-li que el seu pare estava bastant malalt i finalment després d'uns dies li tornaren a escriure dient-li tota la veritat"*. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

²⁸ En una carta de Pelai Mas que data del 8 d'abril de 1939 hi diu: *"Después de liberada Barcelona incorporada a la nueva España, llevo a mi casa a los tres años de estar ausente de ella y separado de mis familiares. Durante este tiempo ha muerto mi padre propietario y Director de este Archivo, por tanto paso a hacerme cargo del mismo como Director continuando su obra..."* Correspondència personal. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

²⁹ S'han consultat tots els llibres de registre de l'Arxiu Mas. Cal dir que en algunes ocasions les fotografies es registraven amb posterioritat respecte al moment en què van ser preses, i que de vegades, s'aprofitaven antics números de registre per registrar nous clixés, cosa que sovint crea confusions.

³⁰ Carta d'Adolf Mas a Josep Font i Gumà el 18 d'octubre de 1915. Adolf Mas li fa arribar una fotografia d'una rajola per tal de sol·licitar informació sobre la seva datació. La resposta d'en Josep Font i Gumà, cinc dies més tard, mostra l'interès comú pel col·leccionisme d'aquest tipus d'objecte ceràmic. I al llarg de la vida Adolf Mas anà forjant una important col·lecció artística de pintura, ferro forjat, escultura i ceràmica.

³¹ Document de la Secció de Conservació de Monuments. Correspondència personal. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

³² Creat el 9 de juny de 1914 per la Diputació de Barcelona com a conseqüència de la *Memòria sobre la conservació i catalogació de monuments* feta per l'Institut d'Estudis Catalans.

³³ La seva tasca com a restaurador de monuments i defensor del patrimoni monumental ha estat considerada com a fonamental, tant per a Catalunya com per al conjunt de l'Estat. Exercí el càrrec de director fins a la seva mort, l'any 1951.

³⁴ MARTORELL, Jeroni, *El Castell de la Geltrú. La col·lecció Font i Gumà*. Conservació i Catalogació de Monuments. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1919.

³⁵ Amb motiu de la restauració del Castell de la Geltrú, l'any 1919, s'edità un opuscle sobre el castell i sobre la col·lecció de rajoles de l'arquitecte, amb fotografies d'Adolf Mas.

³⁶ Carta d'Adolf Mas a Jeroni Martorell, 19 de febrer de 1920. Correspondència personal. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

³⁷ Carta d'Adolf Mas a Jeroni Martorell, posterior al 16 de març de 1920. Correspondència personal. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

³⁸ “*Era Can Parellada o masia en Parellada, tal com era coneguda l’heretat abans dels Cabanyes, la qual cosa ve a indicar que pertanyia a una família anomenada Parellada*”. ORRIOLS, M. L. *Parellada*; a *Reembres*, n. 1, any 1993.

³⁹ *Diario de Villanueva y Geltrú*, 13 de març de 1920.

⁴⁰ Carta d'Adolf Mas a Jeroni Martorell, 16 de març de 1920. Correspondència personal. Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.

⁴¹ A les fitxes de l'Arxiu Mas s'indica que la imatge desaparegué durant les revoltes del 1936.

⁴² Segons les anotacions en els clixés fotogràfics es feren el mateix any 1920.

⁴³ Aquesta casa avui en dia encara es conserva, tot i que ha patit importants reformes de volumetria.

⁴⁴ En l'Anuari del Foment de les Arts Decoratives de l'any 1919 surt l'Estudi de Fotografia d'Adolf Mas a la taula d'anunciants.